

Náboženství Kristovo a umění.

(Předneseno v náboženském kursu Katol. akce diecése brněnské dne 13. prosince 1931 ve velké dvoraně Besedního domu v Brně.)

Životem Spasitelovým rozdělena jest historie lidstva na dva díly, a toto rozdělení zasáhlo veškeren duchovní i kulturní život a tedy také umění.

Před vykoupením mohlo umění žít jenom ze vzpomínek na ztracený ráj a na zjevení, které postupem času upadalo pomaleji či rychleji v zapomenutí; zjevení se ztrácelo za věcmi viditelnými a hmotnými, za něž je duch nemohl sám od sebe sledovati, svět smyslů se stal výhradním obsahem rozumu a citu. Umění mohlo tušit něco o duši, ale toto tušení se ztrácelo v rozkoši smyslů a nejdokonalejší projevy umění byly jen oslavou hmoty, skrze niž jen stěží pronikalo matné tušení věcí nadpřirozených.

Dílem vykoupení byl lidskému duchu a životu poskytnut nový a božský obsah. Byla to víra a články víry, jak je Církev formulovala v několikerém znění vyznání víry, z nichž nejstarší jest apoštolské vyznání víry.

Takové vyznání víry se v Církvi považuje za dílo, inspirované přímo od Ducha svatého, a to se týká nejen obsahu a pořadí jednotlivých článků, ale i výběru a formulace jednotlivých slov. Vyznání to obsahuje tajemství božská, věci nejvyšší, nad které nic není vyššího a světějšího; jest sestaveno co nejstručněji, slov je co nejméně a každé má svou nezměnitelnou a svrchovanou platnost a zároveň srozumitelnost. Jako výtvar slovesný jest vyznání víry tím nejkrásněj-

ším a nejvzácnějším výtvozem, jakého jest lidská řeč schopna, a výše se už dokonalost lidské řeči vznésti nemůže.

Církvi musilo záležeti na tom, aby základní články víry byly vyjádřeny prostě a neměnitelně na věčné časy; články víry byly jejím nejdražším, božským pokladem, její silou, mocí a slávou; právě pro své božství měla víra katolická množství nepřátel už od prvních dob svého trvání a tito nepřátelé poznali, jakou důležitost má každá věta a každé slovo ve vyznání víry a že porušením těchto vět, ba i jednotlivých slov povstala by nebezpečná trhлина, která by ohrozila celou budovu; proto se snažili znova a znova, aby právě těm slovům, která se týkají osoby Spasitelovy, dán byl jiný smysl, a Církev jako opatrovnice božské víry musila neustále bdíti, aby lsti nepřátel se nepodařilo podvrhnouti něco do slov vyznání víry.

Učení Kristovo a vyznání víry bylo jediným věnem Církve, její jedinou mocí a její jedinou láskou. Není nic vyššího než to, co jest z Boha a od Boha. Proto v prvních stoletích podávala Církev důkazy své lásky k Bohu hlavně tím, jak se starala o přesné znění článků vyznání víry. Církevní sněmy, v různých stoletích a zemích konané, stále znova se k vyznání víry vracely, stále znova bránily a zdůrazňovaly vlastní smysl zvláště těch slov, která určovala obě přirozenosti Spasitelovy a poměr jednotlivých osob Nejsvětější Trojice, a tato prohlášení koncilů byla opravdu psána perem, namáčeným nikoliv v inkoustě, nýbrž v krvi samého srdce. V původním řeckém znění záleželo někdy nejen na jediném slově, ale i na jediné písmence, aby hodnost Spasitelova byla snížena, ne-li zničena, a pro tu jedinou písmenku byli praví křesťané ochotni bojovati na život a na smrt. Vždyť v učení Spasitelově bylo pro ně všechno a moudrost všeho ostatního světa se vším jeho uměním byla jen mlhou proti světlu víry Kristovy. Srdce i duch byly naplněny vírou a věci tohoto světa byly vedlejší. Co mohlo všechno umění

světa, všecka dovednost, moudrost a zkušenost světa dáti náhradou za slova, ze kterých je sestaveno vyznání víry! Jako tenkrát, tak i dnes a na věky budou ta slova nekonečně převyšovati všecko, co světský duch a světské umění může ze sebe vydati! Zopakujme si jen to, co nejstarší vyznání víry, vyznání apoštolské, praví o osobě zakladatele Církve:

(Věřím) i v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho, jenž se počal z Ducha Svatého, narodil se z Marie Panny, trpěl pod Pontským Pilátem, ukřižován, umřel a pohřben jest, sstoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa, sedí na pravici (Boha) Otce, odtud přijde soudit živé i mrtvé.

Co by mohl vedle toho říci lidský duch, lidské umění? Nic. Tato slova vyznání víry už sama ukazují své vnější přizpůsobení k božskému obsahu a jsou tím obsahem tak oživena a oslavena, že všečen obsah, jaký může dáti větám duch lidský, jeví se vedle tohoto vyznání víry jako něco nesrovnatelně chudého a nedostatečného.

Vnitřní moc lidského slova sloužila v prvních dobách křesťanství Bohu. Tehdejší křesťané měli tu zkušenost, že jen Bůh stojí za námahu a úsilí lidského srdce a lidského ducha. Jednak byly mezi nimi ještě svěží vzpomínky a památky na Krista, apoštoly a první učitele víry, jednak byla tato zkušenost velmi drazé získána křesťanskou krví za přehojných pronásledování. Čím mohlo býti křesťanům prvních dob všecko umění světa? Jen jakousi zbytečností, jen jakousi mlhou vedle božského a nekonečného světla víry a učení Kristova. Proto umění se obracelo přímo k Bohu a sloužilo liturgii, chrámu a potřebám vzdělání v křesťanské víře. Slovesné památky z těch dob většinou patří k pokladům Církve a části z nich byly pojaty do bohoslužebných knih.

Tato výlučná a svrchovaně vroucí oddanost křesťanů prvních století věcem náboženským byla podněcována a utužována dlouhodobým krvavým pronásledováním křesťanů, kteří pak musili hájiti svou víru nejen proti pohanům, ale i proti zrádcům, bludařům a takovým nepřátelům, kteří se snažili rozvrátit církve lstí a rozbrojem.

Když posléze křesťanství zvítězilo nad pohanstvím a bylo zbaveno nebezpečí krvavého pronásledování, nastala doba jeho šíření i za hranicemi římské říše. Národům říše římské, kde křesťanství už bylo upevněno, dostalo se oddechu, ale tím zároveň mýjela první, hrdinská doba křesťanství, doba mládí, které svou prolitou krví se připojovalo k svědectví apoštolů, a nastávala doba, která měla žíti a růsti z odkázaného bohatství; nebyli to již synové, nýbrž vnukové mučedníků, kteří slávu těch dob hrdinských mohli poznávat už jen z vypravování.

Srdce lidské nerado vidí, jak mizí jeho mládí. Mládím křesťanství byla jeho doba hrdinská, doba pronásledování. Tehdy křesťané právě uprostřed nejkrutějších zkoušek živě poznávali pravdivost slibu Spasitelova: Aj, já s vámi jsem — takže ta doba byla dobou stále a nejúčinnější přítomnosti Spasitelovy na zemi mezi lidmi. Když pak se pronásledování a utrpení křesťanů skončilo a nastal pro ně mír, bylo to, jako by Spasitel vládl již nad národy s výše nebes po svém vstoupení na nebesa. Duch lidský začal pociťovati tesknostu po živé přítomnosti Kristově jako apoštolové, kteří byli svědky vstoupení na nebesa. Pak byl život křesťanských národů stále složitější, poněvadž křesťanství si musilo přizpůsobovati veškeré zákonodárství světské a všecku činnost společenskou a místo bývalých nebezpečí pronásledování nastalo nové nebezpečí klidu s pokušeními světskými a s vlašností srdcí, kdy srdce již necítí přítomnost a útěchu Boží stále ve všem konání, nýbrž jen tehdy, kdy se přímo k Bohu obrací, tedy v modlitbě a v chrámě.

Tento stesk po Kristu, který vstoupil na nebesa, stal se základem touhy a všech představ o jejím splnění, tedy také základem tvarů uměleckých. Vstoupení na nebesa bylo viditelným potvrzením božství Spasitele, nejvyšší Jeho časnou oslavou. Proto byl Spasitel oslavován jako nejvyšší král, vítězný a z nebe vládoucí nebi, zemi i peklu; proto chrámy byly stavěny a zdobeny jako příbytky nejvyššího Krále s veškerou nádherou a štědrostí. Ale srdci lidskému nestačilo potěšení nad tím, že Spasitel po svém umučení, smrti a pohřbu přemohl smrt i brány pekelné a že vstoupil na nebesa jako Král; srdce lidské chtělo býti blíže u něho. V životě pozemském Nejsvětější svátost je křesťanu Tělem a Krví Kristovou a toto tajemství, které je tak velikou útěchou v životě lidském, má přímý i nepřímý vliv na všecken život duchovní, tedy i na činnost duchovní a na umění. Slovesné, výtvarné i hudební umění usiluje o oslavu tohoto tajemství a úsilí toto bude trvati do skončení věků. Ale tajemství Nejsvětější svátosti jest právě a zůstává tajemstvím pro všechny dny života pozemského; srdce lidské touží po Kristu v té podobě, ve které opouštěl zem, když vstupoval na nebesa, aby podle smyslů lidského těla mohlo s Ním mluvit, na Něho patřiti a od Něho slyšeti odpověď. Věříme ve všudypřítomnost Boží i v přítomnost Těla a Krve Kristovy v Nejsvětější svátosti, ale stýská se nám též po lidské přirozenosti, po Spasiteli, v jehož osobě jest spojení celý Bůh a celý člověk. Proto se touha lidská nesla tím směrem, kterým Spasitel odcházel — k nebi; tam ho stále hledá, tam se chce za Ním vznést.

Nejzřetelnějším projevem této vroucí a mocné touhy jsou věže křesťanských chrámů z doby gotické, které se směle zdvihají do výše, jako by lidská touha se jimi chtěla trvaleji přiblížit k nebi a pátrati ve výšinách, ve kterých Spasitel kdysi zmizel zrakům lidským.

Dvojí přirozenost osoby Spasitelovy, božská a lidská, stala se dvojnásobnou útěchou a vzpruhou duchu lid-

skému. Božství Spasitelovo povzneslo učení křesťanské a theologii čili vědu o Bohu nad všechny vědy ostatní. Na počest Spasiteli obětovalo se bohatství hmotné i schopnosti duchovní; bylo nutno oslavovati a uctívati nejvyššího krále nade všemi mocnými tohoto světa, nejvyššího soudce a ochránce. V potřebách svých se lidské srdce utěšovalo tím, že nad všemi soudci a knížaty, nad všemi silnými a pyšnými ještě jest Král věčný, před nímž i nejmocnější tohoto světa nepatrní jsou. Rozum se mohl těšiti z toho, jaká nekonečná moc a sláva patří Spasitelovi, a mohl se radovati z toho, že v Církvi každý věřící jako její člen může býti účasten všeho, co jí Spasitel ze své slávy a moci udělil.

Proto ve středověku ze všech věd největší úcty požívala theologie, která mohla člověka poučiti o všech vlastnostech, schopnostech a právech Božích, která lidem co nejbezpečněji mohla ukázati poměr svrchovanosti Boží ke všem věcem, příhodám a správám časným, která Boha ukazovala ve veškeré nádheře jako Stvořitele, Krále a Soudce.

Jako božství Kristovo bylo základem víry v Církev a vůbec úhelným kamenem Církve, tak bylo i útěchou každého věřícího člověka. Kdo miluje, raduje se ze slávy a skvělosti osoby milované; kdo miluje Zakladatele Církve, má právo se radovati z Jeho božství. Tato radost je vzpruhou a částečnou odplatou lásky. Duši se stýskalo po Spasiteli, který vstoupil na nebesa, cítila svou odloučenost a trýzeň z toho, že musí čekati až do skonání času, ale právě to vědomí, že předmětem její lásky jest Bůh sám, odůvodňovalo toto čekání s veškerou jeho trýzní, odůvodňovalo věrnost na věky.

Ale čas plyne v různých staletích různým národům i jednotlivcům nestejně lehce a nestejně těžce. Nestejná jest únava lidí a bolest lidí, bloudění lidské i zoufalství lidské. S přibývajícím počtem století křesťanského letopočtu nelze nepozorovati, že průměr lidstva podléhá přibývající ochablosti a jako by stárnutí, jako by tomu

již příliš dávno bylo, kdy Spasitel žil na zemi a jako by vzpomínka na to byla čím dále nesnadnější a tesknější.

S přibývajícím lidnatostí, s přibývajícím kulturou a s přibývajícím ruchem životním pocitu osamělosti duševní spíše přibývá než ubývá. Člověk se stává osamělejší i ve své časté bolesti, i ve své méně časté radosti a vědomí, že miliony druhých lidí snášejí tytéž stavy duševní, pranic ho při tom nepotěšuje, poněvadž obyčejně tu není žádného souručenství v životě duševním a každý člověk užívá, hřeší, trpí a rmoutí se sám pro sebe, bez naděje, ba i bez přání, aby mu někdo pomohl a chránil ho.

Pravé obcování duší lidských je možno jen ve spravedlnosti a v lásce k Bohu; to znamená, že jest možno jen ve stavu milosti. Ta však nebývá stálým stavem člověka a proto člověk povoluje svým přirozeným vlastnostem, schopnostem a pudům a nechá se jimi vésti. Ale jaké jsou naše vlastnosti či k čemu nás samy vedou? Čeho jsme sami ze sebe schopni? Naše vlastnosti a pohnutky našich činů se mnohdy zdávají velmi hojné a složité, ale není jich tak mnoho. Celkem jest jich sedm a jsou to: pýcha, lakota, chlípnost, závist, obžernost, hněv a lenost. Tyto vlastnosti se ovšem mohou pro opatrnost a chloubu lidskou pěstovati tak, aby neukazovaly na odiv právě to, čím nejvíce vzbuzují nelibost, nýbrž lze je vybrousit, uhladit a zasadit tak jako falešné drahokamy, takže se zdají pak spíše projevem kultury než projevem nedostatečnosti lidského srdce. Ale přece jen člověk poznává nebo aspoň cítí, že jeho vlastní osobnost sama nic jiného nemá než tyto náchylnosti k neřestem a chce-li se zbaviti trýzně studu nad sebou samým aspoň částečně, pak se snaží ubrousiti, ulámati a umenšiti aspoň některou ze svých neřestí, zmenšiti o něco svoji osobnost, která se mu vlastně stává překážkou. Člověk to poznává a cítí nad tím smutek, který je osamělý, jako je člověk osamělý i ve své neřesti a rozkoši i hrůze; nezáleží na tom, zda tisíce lidí vedle něho činí totéž

a trpí-li právě tak; smutek ze slabosti je vždy osamělý a pouhými lidskými věcmi se nedá přemoci a zapuditi. V tom stavu člověk cítí své chřadnutí a stárnutí a chápe, co to je, že život na zemi je vyhnanstvím, ale cítí zároveň, jak vysoko a daleko mělo by jeho srdce k Spasiteli, kdyby dlel jen na nebesích a jen ve své přirozenosti božské.

Proto lidskému srdci na zemi je tak nutně třeba víry též v lidskou přirozenost Kristovu, kterou Církev káže uctívati právě takovým způsobem jako Jeho přirozenost božskou. Jest mu třeba pohledu nejen na Boha, sedícího na trůně nebo přicházejícího s mocí velikou a velebností, ale ještě více na Spasitele v bídě lidského těla, trpícího, ukřižovaného a umírajícího.

Tím, že Spasitel vzal na sebe lidské tělo, celé, právě a právě tak podléhající všemu utrpení jako tělo kteréhokoliv jiného člověka, že v tom těle žil, trpěl a umřel, ukázal jednak svou božskou lásku k člověku, jednak cenu, jakou v očích Božích má jeden každý člověk, nezdála-li se Bohu samému cena vykoupení za jednoho každého člověka přílišnou. Tím nabylo lidské tělo i lidské utrpení nového a jiného významu.

Kříž, který byl znamením největší potupy božství, stal se křesťanům oslavou božství. Bylo to pohoršlivé pro dobu tehdejší, je to pro lidi nevěřící nebo malověrné pohoršlivé až dosud. Pokud si člověk představuje Boha podle měřítek své lidské osobnosti, představuje si ho jako soudce a pána, odděleného od světa nekonečnou povýšeností a v sobě uzavřeného. Má-li uvěřiti, že v potupeném, zohaveném a ukřižovaném těle dlí pravý Bůh s přirozeností božskou a lidskou v jedné osobě, musí se vlastní osobnost, pýcha a sebevědomí umenšiti a to nastává buď utrpením vnějším nebo láskou. Proto Spasitel ve své podobě Ukřižovaného se stal útočištěm jednak lidí trpících, pokorených a zoufalých, jednak těch lidí, kteří za lásku Jeho chtějí mu navždy věnovati celou lásku svoji. Je k tomu třeba vědomí vlastní slabosti a nicoty, aby

se srdce lidské a osobnost lidská tak umenšily, aby se mohly vejíti a skrýti v zejících ranách Ukřižovaného.

Tím, že Spasitel na kříži se stal útočištěm v lidských bédách a bolestech, ukázal, že utrpení lidské může býti spojeno a má býti spojeno s utrpením Jeho; že tedy bědy, utrpení, ba ani slabosti lidské nejsou Bohu tak lhostejny, jak by se zdálo, kdyby se Bůh skutečně podobal představám, jaké si o Něm tvoří člověk podle své vlastní pýchy. Tím se vůbec dostalo člověku nového významu; nejen že byla ukázána nesmírná cena lidské duše, ale i lidskému tělu byl dán úkol chrámu Božího. Jest tu spojeno dvoje ocenění člověka; dle jednoho se člověk rovná červu, prachu a popelu, nejhorší nečistotě, není ničím vůči Bohu; podle druhého jest člověk stálým předmětem nekonečné lásky Boha, který sám řekl: Rozkoš má jest býti se syny lidskými; a to se týká nejen člověka ve stavu milosti; hříšník se přirovnává k ztracené ovci, pro kterou dobrý pastýř opouští celé stádo, aby ji zachránil; žádné lidské utrpení nezdá se Bohu tak nepatrné, aby člověk mohl pochybovati o Jeho pomoci a útěše. Právě utrpení lidské a každé nebezpečí, ve kterém se člověk nalézá, jest předmětem obzvláštní pozornosti Boží a co stojí Bohu za pozornost, to jest hodno i pozornosti lidské. Duše, která je proniknuta křesťanskou vírou, nemá co hledati v oblacích pýchy, nemá se vzhlížeti v zrcadlech marnosti, nemá si pohrávati s představami, které podněcují její ješitnost, která by ráda viděla svou vlastní dokonalost a své povýšení nad ostatními dušemi, nýbrž má se snažiti plniti přikázání Spasitelova. Ta jsou dvě přikázání lásky k Bohu a k bližnímu, a jsou velmi poučná. Ukazují, že jen Boha můžeme milovati ze všech sil; milovati ze všech sil něco jiného nejen není dovoleno, ale ani to není možno; každá taková láska k něčemu jinému než k Bohu se končí smutkem, zošklivením nebo pohromou; to, co lze milovati ze všech sil, hledá

se tak dlouho, dokud se nenajde Bůh. Nikoho a nic na světě nelze tedy milovati ze všech sil mimo Boha. Bližního máme milovati tak jako sebe a to znamená, že i sebe máme milovati tak jako bližního, čili že nemáme sebou pohrdati více než kolik dovoluje láska, kterou i sami k sobě povinni jsme chovati.

Ale jest tu ještě jedna důležitá věc. Člověk uvěří i pozná, že má a že chce milovati Boha ze všech sil, ale jak se má tato láska správně projevovati, aby nebyla jen mátohou a blouděním? Na to dává odpověď Spasitel sám, když ve své řeči o posledním soudu ohlásil, čím bude odůvodňován rozsudek jak nad spravedlivými tak nad zavrženými: Cokoliv jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili. Lze tedy a dle zákona nutno jest milovati Boha v člověku a skrze člověka a sloužiti Mu tím, že sloužíme pro Něho svým bližním.

Všecko počínání Boží vůči člověku přizpůsobeno jest přirozenosti lidské a této přirozenosti lidské jsou přiměřeny Boží zákony a Boží přípovědi. V tom je odpověď na všechny otázky psychologie. Bůh zná člověka nejlépe a žádné umění a žádná věda nemohou lidskou duši upravit jinak, nemohou v ní nalézt nic, co tam nenašel Bůh, a nemohou jí nic vzíti z toho, co jí dal Bůh. Podle své lidské přirozenosti jest člověk schopen práce hmotné, rozumové, rozjímavé a umělecké a všechna jeho práce jako dílo časné má hodnotu jen v tom, že v čase plyne z ní nějaký užitek pro člověka nebo pro společnost. Má-li taková práce míti cenu, pak musí býti přizpůsobena přirozenosti lidské, nesmí odporovati jejím základům, které jí dal, obnovil a posvětil Bůh. Nesmí pocházeti z nazírání zvráceného ani vésti k nazírání zvrácenému. Musí to býti služba lidem ve smyslu přikázání Spasitelova.

Umění samo jest službou kráse. Krása a křesťanství však není pohanským dojmem smyslů nebo duchovní pýchy, nýbrž nazývá se splendor veri, třpytem pravdy.

Pravda jest však vlastností, obsahem a jménem sa-
mého Spasitele, který řekl: Já jsem cesta, pravda,
život. Z toho plyne, že krása je vlastním třpytem
Syna Božího, který se před svým narozením jako
Bůh nazýval Slovem, a tak je krása třpytem Slova
Věčného. Je-li umění službou krásy, pak tím samým
jest službou Věčné Pravdě. Umění má býti či vlastně
jest úkonem lásky k Bohu a lásky k bližnímu. Není-li
takovým úkonem, či je-li ten úkon nesprávný a zvrá-
cený, přestává umění býti uměním a kdyby forma
byla sebe umělejší a obsah se zdál sebe duchaplnější,
přece jen se pozná dříve či později, že umění takové
jest pouze uměním zdánlivým, nepravým.

Služba Bohu se koná v chrámě i mimo chrám. Umění samo má místo před chrámem, je profánní a má nižší hodnotu než theologie. Ale za to může provázeti každého člověka při každém jeho kroku a nezastaviti se před ničím; má přístup všude a může k člověku mluvití vždycky, i v takových okolnostech a takovým způsobem, jakého nemůže užiti kněz. Může naléztí své místo uprostřed největší a nejvyšší bídy, může působit i na místě neřesti i uprostřed zločinů. Jeho profánnost jest právě jeho velikou a užitečnou výhodou, neboť může vcházetí až i k prostitutkám a sebevrahům.

Jako Bůh není hříčkou pro fantasie krasoduchů, tak ani umění není určeno k tomu, aby bylo privilegiem a přepychem určité třídy, kasty nebo určitého druhu lidí; jeho sídlo není uzavřeno jako nějaký park nebo zámek před žebráky a lidmi nízkými. Zvrácené a nekřesťanské jsou všecky chlubné a vyšňořené výroky o výlučnosti umění a o určitém vrstvení smrtelných lidí, jako by se mohlo zcela bezpečně posuzovati, kdo je nějakého daru duchovního nebo pomoci duchovní

hoden či nikoliv. Učí-li církev o praedestinaci a repro-
baci, nezapomíná ve svém katechismu tridentském vý-
slovně a důrazně upozorniti na to, že osud každé duše
na věčnosti je znám jedině Bohu a že nikdo z žijících
lidí neví a nemá práva věděti nic, zvláště o zavržení
kterékoliv bytosti dosud žijící. Jako Spasitel nepřišel
umřít jen za určitou kastu lidskou, tak ani od nepří-
mých jeho darů nikdo není vyloučen a každému člověku
se má dostatí tolika a takových užitků, kolik a jak
je schopen přijímati. Uzavírání umění před lidmi do
nějakých věží, pokladnic a ohrad je zpronevěrou vůči
Bohu a zakopáváním svěřené hřivny. Tím se působí
mnoho zla, mnoho křivd, rozdíly a protivy mezi lidmi
a třídami společenskými se tím lehkomylně a ne-
bezpečně zvětšují a umělec, který se ve své funkci staví
nad kohokoliv ze svých bližních, stává se sluhou ne-
návisti. Slouží-li však umění duchu pýchy či nenávisti,
přestává býti uměním života a stává se uměním smrti,
stává se náhrobkem samo sobě.

Tak se hlavním předmětem umění stává člověk
jakožto bytost stvořená k obrazu Božímu a to nikoliv
ve své moci a slávě, nýbrž ve svých bédách a ve svém
utrpení, kdy se podobá Bohu v těle trpícím a ukřižo-
vaném. Není třeba, aby umění sloužilo lidem k jejich
slávě, pýše a rozkoši, nýbrž aby jim sloužilo v jejich
smutku a utrpení. V tom jest cena a sláva umění.
Dokud utrpení lidstva bylo jen holým trestem či ne-
šťěstím, bylo možno vyhýbati se mu i v umění jako věci
prokleté a zneuctívající. Tím, že Spasitel dal lidem
možnost, aby své utrpení spojili s utrpením Jeho, dal
též možnost, aby utrpení lidské bylo posvěceno, aby
na ně padalo světlo krásy, aby bylo nejvzácnějším a
nejdůležitějším předmětem umění. V křesťanství už
utrpení není pouhým neštěstím, nýbrž může se pro-

měňovati v štěstí; může býti obětováno Bohu a Bůh je přijímá; lidé mohou trpěti pro Boha a v tom jest privilegium a sláva lidského pokolení.

Poučný bývá pohled na obraz dvanáctého zastavení Křížové cesty, zvláště na hlavních oltářích. Bývá tam viděti Ukřižovaného a pod křížem Pannu Marii, svatého Jana Miláčka a Maří Magdalenu. Spasitel již umírá, hlavu má skleslou, jeho oči zastírá smrt. Panna Maria i svatý Jan v bolesti a žalu hledí do obličeje Ukřižovaného, snažíce se zachytiti poslední Jeho pohled. Ale oči Spasitelovy nehledí na nikoho z nich; v zápase s mdlobou smrti jsou upřeny dolů, tam, kde patu kříže objímá Maří Magdalena. Poslední dech, poslední pohled, poslední úder srdce Spasitelova nepatřil ani Neposkvrněné Královně nebes, ani svatému Janu, který byl jeho miláčkem, nýbrž hříšníkům celého světa.

Tím je dán význam osoby Spasitelovy a Jeho díla pro všechny úkoly umění až do konce věků a tím se liší křesťanský pojem umění od všech jiných představ o umění. Křesťanství však dává umění nejen směr a cíl, nýbrž i ochranu a sílu.

Ale umění vůbec, pokud je skutečně uměním, je třpytem Pravdy čili Věčného Slova již od počátku dějin lidstva na této zemi, poněvadž Duch vane, kde chce a může si nechat sloužiti i od nevěřících. V každém pravém umění jako v každé pravé kráse jest patrné zrcadlení Boží.

Americký básník Poe se vyjádřil, že umění jest pro něho vášní. Vášně jest vzplanutí citů pro nějakou věc, nad určitou míru a rovná se nezřízené lásce. I vášně pro umění, pokud by umění bylo zájmem soukromým a světským, byla by rovna lásce nezřízené, poněvadž všecka láska, která překračuje hranice, patří jedině Bohu a ničemu jinému. Pokud je však umění skutečnou a úplnou službou kráse, potud je též službou Bohu a dílem lásky k Bohu, pro kterou nejsou polčzeny žádné hranice a která může úplně vyčerpávati všechny

síly lidské. Proto pravé umělecké dílo nutno považovati za výsledek lásky k Bohu a za výsledek lásky k lidem a jako každý dělník hoden jest mzdy své, tak i umělcům patří odměna úcty a vděčnosti, jakou máme dávatí každému, kdo nám dobře činí. Umění je darem Božím, má svou účelnost v řádu života křesťanského a jest nejen jedním z největších dobrodiní na tomto světě, ale mnohdy i nástrojem Prozřetelnosti pro dosažení nejvyššího užitku duchovního.

Tento význam dal umění sám Spasitel svým vykupitelským dílem a bez víry v Jeho božství nelze ani plně chápati smysl a poslání umění v životě dnešním. Jako všecken život lidský, tak i umění má svůj střed v Kristu.

Vydala Katolická Akce v Brně.
Tisk Občanské tiskárny v Brně.